

[548] **Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite**
Møte onsdag den 30. mai 1973 kl. 15.30.

Møtet ble ledet av formannen, Helge Seip.

Til stede var: Per Borten, Arne Nilsen (for Trygve Bratteli), Annemarie Lorentzen (for Kjell Magne Fredheim), Knut Frydenlund, Guttorm Hansen, Asbjørn Haugstvedt, Otto Lyng, Margith Munkebye, Tor Oftedal, Helge Seip, Paul Thyness (for Kåre Willoch), Johan Østby, Leif Granli, Bernt Ingvaldsen, Gunnar Alf Larsen, Ingvar Bakken, Karl J. Brommeland, Rolf Fjeldvær, Gunnar Garbo, Arnt Hagen, Aase Lionæs, Sonja Ludvigsen, Sverre Nybø, Sverre Stray, Ingvald Ulveseth og Johan A. Vikan.

Dessuten var til stede i første del av møtet:

Av Regjeringens medlemmer: Statsminister Lars Korvald, utenriksminister Dagfinn Vårvik og statsråd Hallvard Eika, Handelsdepartementet – samt ekspedisjonssjef Jens Evensen fra Utenriksdepartementet.

Komiteens faste sekretær Sven Knudsen var også til stede.

D a g s o r d e n :

Fortsatt behandling av Crotale-saken.

Formannen: Da går vi videre med arbeidet. Først kanskje en opplysning. Etter at vi har hatt regjeringsmedlemmer og ekspedisjonssjef Evensen til stede, kommer vi til å snakke litt om framdriftsplanen for arbeidet videre.

Jeg vil nevne at statsministeren nettopp har sagt til meg at Regjeringen vil forsøke å lage en samlet fremstilling av saken slik de mener den nå bør presenteres for komiteen, som et samlet dokument fra Regjeringen, og at de vil forsøke å ha det klart ikke altfor sent på fredag, slik at hvis vi ønsker å ha et møte fredag for å gå gjennom den fremstillingen, får vi også komme tilbake til den muligheten.

[549] Så vil jeg også nevne som et spørsmål om vi ikke for ordens skyld burde få kalt inn den byråsjefen som gjorde den første henvendelse til Crotale-selskapet. Selv om det kanskje er et mindre vesentlig punkt, var jo hans navn fremme i samtalen i formiddag, og så vidt jeg vet, kommer forsvarsministeren til å være til stede i byen, iallfall opplyste han det til meg tidligere i dag, men det kan vi kanskje komme tilbake til.

Jeg går da ut fra at vi kan begynne med at saksordføreren stiller de spørsmål som vi gjerne vil ha en uttalelse om fra forhandlingsdelegasjonenes leder, ekspedisjonssjef Evensen.

Tor Oftedal: Hvis jeg først kunne få lov til å nevne et annet spørsmål.

Det ble av ambassadør Halvorsen i morges nevnt at han hadde levert en del oljenotater til Utenriksdepartementet. Så vidt jeg husker var det ni i alt. Er det allerede nå mulig å få bestille dem til komiteen?

Gunnar Garbo: Ikke oljenotater, det var EF-notater.

Tor Oftedal: Ja, all right. La oss ikke diskutere det, bare vi er enige om hvilke papirer det gjelder. Jeg vil bare spørre om ikke utenriksministeren kunne være så elskverdig å stille dem til disposisjon slik at vi kunne få anledning til å se dem i sammenheng med det øvrige materiale.

Utenriksminister Dagfinn Vårvik: Jeg skal selvfølgelig ordne med det komiteen ber om, men for å ha det helt klart:

Det ligger sikkert mer enn ni notater om EF-saken i departementet, og jeg oppfattet det også som hr. Garbo, at det var ikke slik at det var ni notater spesielt om olje. Men det er klart at det går fram av referatet her.

Det er spørsmål om det De sikter til, er ni notater som ambassadør Halvorsen har sendt til Utenriksdepartementet?

Tor Oftedal: Ja, det var dem jeg siktet til.

[550] **Svenn Stray:** Ville det ikke rent praktisk kanskje være en tanke at det ble tilstillet saksordføreren og eventuelt formannen, og så fikk de se på om dette er noe å distribuere til hele komiteen. Vi kan ikke ha alle Utenriksdepartementets notater flytende rundt.

Statsminister Lars Korvald: Jeg oppfattet Halvorsen, men jeg rekker ikke å se i notatene mine her, som om han snakket om at han hadde sendt hjem for et par dager siden et par notater som angikk EF-forhandlingene. Jeg noterte meg det spesielt, og jeg hadde tenkt å spørre utenriksministeren nå om de ikke var med i det som nå blir oversendt. Hvis de ikke er med, vil de bli oversendt til saksordføreren.

Formannen: Ja, det må være en grei løsning.

Ekspedisjonssjef Jens Evensen kom her til stede.

Tor Oftedal: Jeg tror det ville være praktisk – siden notatet fra ambassadør Evensen nettopp er kommet i komiteens hender, og ingen av oss har hatt anledning til å lese det – om Evensen kunne være så vennlig i muntlig form å redegjøre for hvilken befatning han som forhandlingsleder har hatt med Crotale-saken, hvordan den første gangen dukket opp, hvordan han eventuelt siden måtte ha vært borti den og ikke minst med henblikk på situasjonen slik den var i Brussel den 21. mars da Bue Brun kom fra Paris og hadde sin konferanse – så vidt jeg skjønner – med ambassadør Halvorsen og også med dengang ambassadør Evensen om den saken. Jeg tror det ville være det mest praktiske. Så kan vi senere komme tilbake til supplerende spørsmål som måtte melde seg.

Ekspedisjonssjef Jens Evensen: Første gang jeg ble kjent med Crotale-systemet var ved årsskiftet. En aften ringte forsvarsministeren hjem til meg og nevnte at de lå i forhandlinger med Frankrike om et – jeg tror det var – antiluftskyttssystem, han kalte det. Så spurte han meg om jeg som forhandlingsleder hadde noen mening om at de burde ta det litt rolig under forhandlingene, eller om de burde presse på. Jeg sa da i telefonen – det var naturligvis en meget forsiktig formet samtale – at det var vanskelig for meg å uttale meg om dette på stående fot. [551] Jeg kjente overhodet ikke til noe om dette, men tilføyde at min personlige oppfatning var at man skulle drive disse forhandlingene da forholdsvis langsomt av mange grunner. For det første fordi jeg fant at det ville ikke være kanskje politisk opportunt at man fikk dette spørsmålet reist før man hadde full oversikt over resultatet av handelsavtaleforhandlingene. Allerede på det tidspunkt var det ganske klart at Frankrike kanskje ville bli den harde nøtten vi hadde med å gjøre under disse forhandlingene. Det var da ikke snakk om noe annet enn kort og godt spørsmålet om fremdriftsplanen.

Jeg tror jeg nevnte dette underhånden for Underland siden, og han uttrykte at han for så vidt var enig i mitt syn her, at man ikke skulle ...

Neste gang det dukket opp for meg – jeg hadde ikke tenkt noe mer på det – var rett etter den 7. mars hvor Underland hadde vært hjemme i Oslo. Jeg tror det var i et regjeringsmøte. Da han kom tilbake sa han at det under dette møte eller i forbindelse med dette møte var nevnt spørsmålet om jeg som forhandlingsleder når eller hvis jeg fant det opportunt, som det var formet, kunne nevne Crotale-saken for den franske ambassadør.

Den formuleringen jeg der fikk av Underland var for så vidt meget elastisk. Jeg forstod det nærmest slik at jeg kunne ta det opp ved en passende anledning hvis jeg fant det opportunt, eller se hvordan det hele utviklet seg. Jeg tok ikke dette spørsmålet opp overhodet for jeg hadde så mye annet å gjøre.

Jeg tenkte ikke særlig nærmere på det inntil jeg hadde vært i noen forhandlinger den 20. mars. Jeg kom da tilbake til kontoret forholdsvis sent om kvelden. Da skulle statsråd Eika komme samme kveld, og vi skulle ut og møte ham. Vi møttes på kontoret. Da fikk jeg beskjed av Underland om at ekspedisjonssjef Bue Brun hadde ringt fra Paris.

Dette er bare da hva Underland fortalte meg: Bue Brun hadde fortalt at han hadde vært i Paris i et annet oppdrag, et OECD-møte. I den forbindelse hadde han fått instruks eller han hadde ringt hjem – ja, han hadde ringt hjem til statsråd Eika for å spørre om han kunne gjøre sin venn og bekjente, en hr. Richard, som var direktør for Crotale-firmaet, oppmerksom på den lobbying som ble drevet av den franske aluminiumsektor, for på den måten kanskje å motvirke noe denne ensidige vekt som ble lagt på franske aluminiumsinteresser til skade for norske interesser. Dette kjente verken Underland eller jeg noe til på det tidspunkt. Men han foreslo at han skulle reise hjem via Brussel for å orientere oss. [552] Underland hadde da svart at han syntes det var meget rimelig at han gjorde det.

Bue Brun kom da opp til Brussel neste formiddag. Da hadde jeg en samtale med ham på mitt kontor, hvor han fortalte at han kjente denne M. Richard fra før –

presidenten eller eieren av dette selskapet – og han hadde fortalt M. Richard om det press som den franske aluminiumsindustri øvet. Så vidt jeg husker formuleringen, hadde han sagt til M. Richard at det er vel andre franske industrier som kanskje har motstående eller andre interesser, og som kanskje også der kunne gjøre sin innflytelse gjeldende, fordi vi nordmenn finner at de forslag som kommer fra fransk side når det gjelder tilbud på aluminium, er urimelige. Dette var den 21.

Den 20. på formiddagen tok Underland opp med meg spørsmålet om vi ikke skulle kontakte den franske ambassadør igjen for nok en gang å pledere aluminiumen for ham, og spørre om han ikke ville forsøke nok en gang å legge inn et godt ord hos de franske myndigheter. Vi fant dette med 190 000 tonn pluss TPA å være en meget urimelig løsning, og at vi skulle prøve en gang til. Underland antydet da at han syntes det var naturlig nå når statsråd Eika kom ned, at vi kunne gi statsråden ferske informasjonen om stoda når det gjaldt den franske holdning til aluminiumen. Det sa jeg meg enig i. Dette var altså før denne telefonen fra Bue Brun. Det var overhodet ikke tanke om Crotale i den forbindelse.

Jeg sa meg enig i det. Nå vet ikke jeg om det ble ringt samme dag, eller om det ble ringt neste dag. Min oppfatning var at det ble ringt samme dag for å beramme et møte neste dag. Men det er mulig at jeg der ikke husker riktig. I hvert fall så ble det da ringt, og jeg husker at det var vanskelig for ambassadøren å snakke med oss fordi det var COREPER-møte den 21., og han skulle i en lunsj kl. 13. Det ble da nevnt at hvis vi kunne ta et meget kort møte på 5 eller 10 minutter rett før lunsj fra kl. 5 eller 10 på 13, ville han gjerne se oss. Det ble da arrangert.

Så kom altså Bue Brun opp til Brussel og fortalte oss om sin henvendelse til denne M. Richard. Da diskuterte jeg med Underland om det kanskje ikke var naturlig at Bue Brun var med meg over til ambassadøren istedenfor Underland. Dette var for å orientere den franske ambassadøren om denne henvendelse som Bue Brun hadde foretatt i Paris, for at ikke ambassadøren skulle få en følelse av at vi gikk bak hans rygg, så ikke klimaet skulle bli vanskeliggjort.

Vi gikk så bort til ambassadøren. Jeg husker at på veien sa jeg til Bue Brun at jeg vil gjerne at «du kort forteller det som har hendt i Paris, og så skal du overlate resten til meg.» Det ble vi da enige om.

[553] Vi kom til ambassadøren, og jeg takket ham fordi han ville se oss og sa deretter at Bue Brun hadde en interessant opplysning å ville gi ham fra et opphold han hadde hatt i Paris. Bue Brun fikk ordet og fortalte ganske kort om sitt møte med Richard. Så tok jeg umiddelbart deretter ordet og gjorde da som jeg hadde gjort ved flere tidligere anledninger overfor den franske ambassadør. Jeg sa til ham det at nordmennene syntes det var urimelig at franskmennene skulle legge sånn hovedvekt på aluminium og franske aluminiumsinteresser til skade for norske interesser. Jeg sa – som jeg hadde sagt tidligere – at det i alle år har vært tradisjonelle og gode handelsforbindelser mellom Norge og Frankrike. Jeg syntes derfor, som jeg alltid hadde syntes, at man burde legge et helhetssyn til grunn og ikke bare en bestemt industris særinteresser. I den forbindelse nevnte jeg bare med to, tre ord at nettopp et eksempel på de nære forbindelser er de forhandlinger som nå foregår om Crotale. Det er et nytt eksempel på det. Ved tidligere anledninger hadde jeg nevnt f.eks. det

tradisjonelle samarbeid med Hydro, jeg hadde nevnt at i 1965 hadde franske selskaper sammen med andre fått blokker på kontinentalsokkelen. Jeg nevnte våre gamle låneforbindelser med Frankrike osv.

Det ble under det møtet overhodet ikke gitt tilsagn eller løfter eller truffet noen avtale i forbindelse med Crotale. Det ble tatt opp på helt generell basis.

Jeg skulle anta at møtet i hvert fall ikke kunne ha vart over 10 minutter, for ambassadøren sa at han måtte gå kl. 13 i en lunsj. Det var et meget kort møte.

Siden kom spørsmålet aldri opp. Jeg har aldri tatt det opp med ham igjen. Han gav ingen reaksjon overhodet på spørsmålet. Jeg følte at i og med at jeg hadde tatt det opp på den måten, hadde jeg gjort det som jeg fant var det naturlige og riktige i den forbindelse, nemlig å poengtere helhetsvurderingene fremfor særinteresser.

Jeg kan også nevne her for fullstendighets skyld at vi hadde bilaterale møter med samtlige ni ambassadører på en rekke punkter, også når det gjaldt dette med aluminium.

Overfor den franske ambassadør hadde jeg på et tidligere tidspunkt – overfor andre ambassadører hadde jeg gjort det samme – prinsipalt hevdet at vi måtte få en kvote som var på 325 000–330 000 tonn. Det var den kvote for aluminium som ville følge av det vanlige systemet med referanseperioder. Subsidiært, når Frankrike var så umedgjørlig på dette punkt og ville ha inn TPA-systemet, hevdet vi ved en rekke anledninger at vi i hvert fall burde ha en kvote, et importtak, på [554] 250 000 tonn. Pluss de 80 000 tonn i TPA ville det bli til sammen 330 000 tonn.

Vi fikk altså ikke dette til. Frankrike holdt fast ved sitt opprinnelige standpunkt i mandatet på 190 000 tonn. Det var blitt et magisk tall for franskmennene.

Det var det som skjedde i Crotale-saken.

Tor Oftedal: Jeg takker på komiteens vegne for denne interessante redegjørelse.

Det var bare et par spørsmål for å få klarlagt om jeg har oppfattet – jeg vet ikke om jeg skal si ambassadør eller ekspedisjonssjef – Evensen helt korrekt: Den henvendelsen som Underland formidlet på vegne av statsråd Eika, foranlediget altså ingen disposisjoner fordi ambassadør Evensen fant at det ikke var opportunt grunnlag for å reise saken overfor franskmennene før man kom fram til den 21. mars. Ikke sant?

Ekspedisjonssjef Jens Evensen: Jo.

Tor Oftedal: Var da ambassadør Evensen som forhandlingsleder klar over at det da også skjedde et annet initiativ overfor franskmennene på den tiden, gjennom byråsjef Halsnes' intervensjon i Paris? – noe som visstnok fant sted enten den 12. mars eller umiddelbart etter. Eller er det en ny opplysning De får nå?

Ekspedisjonssjef Jens Evensen: Det er en helt ny opplysning jeg får i dag. Jeg kjente verken til den intervensjonen eller til Bue Bruns intervensjon før Bue Brun ringte til oss og fortalte om den.

Tor Oftedal: Så er det bare et spørsmål i forbindelse med en sak vi har berørt i formiddag i flere sammenhenger:

Jeg noterer at Evensens notat er datert den 25. mai 1973. Det var dagen etter disse bruduljene i Stortinget fant sted. Det ble altså ikke laget noen notater om denne saken mens dette fant sted?

[555] Vi har i det hele tatt merket oss at det finnes nesten ingen samtidige notater fra noe departement eller fra noe hold om Crotale-saken. Er det en tilfeldighet, eller var det slik under forhandlingene at man ikke hadde anledning eller mulighet til å skrive rapporter, eller er det i det hele tatt noe påfallende ved at det overhodet ikke finnes notater skrevet på den tid, verken i Utenriksdepartementet eller i Forsvarsdepartementet?

Når det gjelder Handelsdepartementet vet jeg ikke hvordan det er, for de papirene har vi ennå ikke fått.

Ekspedisjonssjef Jens Evensen: Jeg kjenner ikke til annet enn min spesielle situasjon, og delegasjonens arbeidssituasjon var slik at vi hadde fortløpende kanskje 3-4-5 parallelle forhandlinger pr. dag. Arbeidspresset var slik at vi maktet faktisk ikke å skrive notater om alle våre forhandlinger.

Når det gjelder dette spesielle møtet her, kan jeg nevne at statsråd Eika hadde kommet ned til Brussel den 20., altså dagen i forveien. Da satt vi og arbeidet til kl. 3 om natten, og da var det en viss meningsforskjell om et spørsmål – det hadde ikke noe med Crotale å gjøre, jeg tror det var noe om tilbaketrekkingslister eller kvoter. Da vi avsluttet ved 3-tiden, gikk jeg hjem til mitt hotellrom og satte meg ned og skrev forslag, og jeg skrev forslag til vi skulle møtes hos statsråd Eika igjen kl. 7 om morgenen, så den dagen maktet jeg ikke mer. Jeg hadde hatt andre møter også, og det var faktisk et spørsmål om å forsøke å rasjonalisere sine krefter og sin tid. Vi skulle jo greie alt dette på to måneder.

[556] **Tor Oftedal:** Hr. formann, jeg ville svært gjerne også ha spurt Evensen om oljen. Men hvis andre av komiteens medlemmer har spørsmål i forbindelse med det som det allerede har vært talt om, er det kanskje best at vi først blir ferdig med Crotale-saken.

Svenn Stray: Det var en ting jeg gjerne ville spørre om. Man hadde altså dette møtet den 7. mars i Handelsdepartementet, hvor handelsministeren, forsvarsministeren, ekspedisjonssjef Hamre og advokat Underland var til stede. Der gav, så vidt jeg forstår, Underland Dem etterpå et slags referat av hva som hadde skjedd. Han nevnte ikke da noe om at det på det møtet var bestemt at man skulle forsøke å foreta en underhåndshenvendelse til den franske produsent av Crotale?

Ekspedisjonssjef Evensen: Nei, overhodet ikke. Jeg kan nevne at han gav meg egentlig ikke noe referat fra møtet. Han sa bare at han hadde fått instruks om at dersom jeg fant anledningen opportun, skulle jeg nevne spørsmålet om Crotale for den franske ambassadør. Jeg var nemlig ikke i Brussel den 7. mars. Jeg var viseformann i FN's Havbunnkomite, og den 5. og 6. mars var jeg i New York, og fløy tilbake den 7. mars.

Svenn Stray: Det var visst i Norge dette møtet fant sted, så vidt jeg forstår.

Ekspedisjonssjef Evensen: Det var i Norge, ja. Han kom fra Oslo samme dag som jeg kom fra New York.

Svenn Stray: Det har altså ikke gjort så sterkt inntrykk på ham at dét var beslutningen på det møtet, at han orienterte Dem om det?

Ekspedisjonssjef Evensen: Tvert imot, så vidt jeg forstår. Jeg vet jo ikke hva som foregikk på det møtet, men jeg tror ikke – Underland har i hvert fall aldri gitt noen som helst antydning overfor meg om – at det var besluttet noen underhåndskontakt med det franske selskap på det møtet. Hvis det er blitt gjort, har det i hvert fall ikke vært nevnt for meg.

[557] **Gunnar Alf Larsen:** Jeg vil ha presisert at dette har ingen relasjon til det arbeidspresset som forhandlingsdelegasjonen har vært utsatt for – det har jeg full forståelse for – men det er en ting jeg allikevel gjerne vil ha konstatert. Av det statsministeren sa i går, fikk jeg det inntrykk at det forelå – det sa statsministeren nemlig – en rapport om det møtet som Jens Evensen og Bue Brun hadde hatt med den franske ambassadør. Vi måtte da skjønne det slik, i hvert fall skjønte jeg for min del det slik, at det forelå en rapport derfra. Det statsministeren da nevnte, er altså den rapporten som foreligger her nå, ingen annen?

Statsminister Lars Korvald: Jeg tror det var Bue Brun som sa at det forelå en rapport fra det møtet som var holdt. Det er altså da det som er satt opp i ettertid, fordi ambassadør Evensen ikke skrev notat under møtet.

Gunnar Alf Larsen: Jeg vil gjerne ha fastslått at det verken fra statsministerens side eller fra Bue Bruns side er tenkt på noe annet enn dette.

Statsminister Lars Korvald: Jeg sa ikke dette i går, men jeg har ikke hatt kjennskap til noe annet dokument enn dette som ambassadør Evensen satte opp i forrige uke. Men det var Bue Brun som sa på møtet her i går at det forelå en rapport.

Gunnar Garbo: Bare for å bidra til oppklaring av det punktet: Så vidt jeg oppfattet Bue Brun, levde han i den tro at Jens Evensen satte opp et notat fra denne konferansen i Brussel med den franske ambassadør. Han gav uttrykk for at han

trodde at De kanskje hadde satt opp et notat i forbindelse med det møtet, men der hadde han da tatt feil, tydeligvis.

Ekspedisjonssjef Evensen: Det eksisterer ikke noe notat fra det møtet. Når det gjelder rapportskriving, kan jeg nevne at det finnes en god del rapporter fra møter, men disse rapportene ble enten skrevet av ambassadør Halvorsen eller av Berg eller andre, og de førte til et ekstra arbeidspress for meg, for kladden ble forelagt meg til godkjenning, og så skulle jeg sitte og se igjennom dette. Jeg maktet ikke å [558] se på disse rapportene, så i den senere tid, i den utstrekning det ble skrevet rapporter, ble det skrevet uten at jeg godkjente dem eller så på dem, på grunn av arbeidspresset.

Gunnar Alf Larsen: Det er helt i orden, jeg har ingen bemerkninger til det. Det er bare det at etter at Bue Brun i går sa at det forelå en rapport fra det møtet, måtte man selvfølgelig gå ut fra – iallfall gjorde jeg det – at det var en rapport som var skrevet etter møtet. Og da sa statsministeren følgende: Den vil foreligge i dokumentene. Det var derfor jeg hadde god grunn til å gå ut fra at det var en rapport som forelå i den rekkefølge som den skulle – ikke en rapport som var utarbeidet etter at saken var tatt opp.

Guttorm Hansen: Det gjelder dette møtet som ambassadør Evensen og ekspedisjonssjef Bue Brun hadde med den franske EF-ambassadør. Av Bue Bruns uttalelser i går fikk i hvert fall jeg det inntrykk at dette møtet i første rekke kom i stand fordi man ville søke å få klarlagt om det franske firma allerede hadde foretatt skritt som den franske EF-ambassadør var kjent med. Bue Brun gav jo uttrykk for at han ble meget skuffet da han oppdaget at den franske EF-ambassadør ikke var kjent med noe slikt skritt, og Bue Brun hadde senere fra Brussel tatt kontakt med sine kontakter i Paris for å meddele dem at den franske ambassadør ikke hadde kjennskap til saken. Jeg har bare lyst til å spørre om det stort sett *er* slik, at man ved dette oppmøtet hos den franske EF-ambassadør gjerne ville forvise seg om hvorvidt franske myndigheter hadde gitt ham noen reaksjon?

Ekspedisjonssjef Evensen: Jeg tror det der må være en viss sammenblanding hos Bue Brun. Den opprinnelige avtale var at Underland og jeg skulle gå og snakke med den franske ambassadør om helt alminnelige ting. Men så kom Bue Brun, og jeg tror det er riktig at han nevnte til meg at denne direktøren han hadde snakket med, hadde sagt han var en venn eller bekjent av den franske ambassadør i Brussel, og at han ikke ville ringe den franske ambassadør. Jeg tror også det er riktig at Bue Brun spurte den franske ambassadør under dette møtet om denne M. Richard hadde ringt ham, og da svarte ambassadøren at det hadde han ikke gjort. Hva Bue Brun gjorde etterpå, kjenner jeg ikke til. Men det er riktig det, så vidt det demrer for meg nå, at han stilte det spørsmålet om M. Richard – altså ikke myndighetene, men denne privatperson – hadde ringt den franske ambassadør som var en bekjent [559] eller venn av ham. Det svarte han nei til.

Formannen: Ble dere i forhandlingsdelegasjonen informert om brevet til statsminister Messmer?

Ekspedisjonssjef Evensen: Nei, disse tre brev har jeg ikke hørt om før forrige torsdag under stortingsdebatten. Vi ble ikke informert om noen ting. Bue Brun reiste hjem den 22., jeg tror om morgenen, og siden den gang var det aldri snakk om noen forhandlinger om Crotale overhodet i Brussel.

Guttorm Hansen: Jeg vil gjerne bare på nytt ha bekreftet at ambassadøren var ved årsskiftet klar over at man hadde tenkt på Crotale, at han rett etter 7. mars ble orientert av Underland om en instrukslignende sak om at saken kunne tas opp bestemt ved en eller annen anledning, at han først den 20. mars om kvelden ble kjent med Bue Bruns démarche overfor det franske firma, og at han ikke kjente til den démarche som var gjort fra Forsvarsdepartementets side på et tidligere tidspunkt. Jeg vil gjerne ha stadfestet at mitt inntrykk av det er riktig.

Ekspedisjonssjef Evensen: Det er helt korrekt, med to små nyanser. Den ene er at den første henvendelsen fra forsvarsministeren til meg ved denne privattelefonen gjaldt ikke det å bruke Crotale, det var spørsmål om å la det hvile. Den andre er at det var nok ikke 7. mars Underland nevnte dette til meg, men 8. eller 9. mars, for jeg tror han var i Oslo 7. mars.

Guttorm Hansen: Jeg er klar over det.

Ekspedisjonssjef Evensen: Men ellers er det helt korrekt.

Guttorm Hansen: Det var derfor jeg sa at man hadde *tenkt* på Crotale ved årsskiftet. Jeg sa ikke at man hadde tenkt å bringe det inn.

Når ambassadøren til slutt i sitt notat [560] såpass sterkt gjør rede for at han forsøkte igjen å presisere helhetssynet, og at han på forhånd også hadde presisert overfor Brun at dette var opplegget for samtalen, hva ligger det i det?

Ekspedisjonssjef Evensen: I det ligger kort og godt at jeg på forhånd hadde forberedt oss på hva vi skulle si. Jeg ville ikke at dette skulle utarte til noen Crotale-diskusjon, men at det bare skulle være et ledd i hele den argumentasjon jeg konstant brukte overfor ambassadøren, at man måtte se på forbindelsene mellom Norge og Frankrike ut fra et helhetssyn, og at jeg syntes det var urimelig at de franske aluminiumsinteresser her skulle spille så sterkt inn når man også hadde andre interesser i forholdet mellom de to land.

Guttorm Hansen: Så De likte kanskje ikke at Crotale skulle spille noen hovedrolle i den sammenheng?

Ekspedisjonssjef Evensen: Nei, jeg ønsket ikke det, og det gjorde den heller ikke. Jeg tror at mer enn to-tre minutter ble det ikke snakket om Crotale.

Guttorm Hansen: Er det riktig at Bue Brun under dette møtet viste ambassadøren en aide-mémoire fra 21. mai 1971 som et bevis for at franskmennene tidligere hadde brakt denne saken inn?

Ekspedisjonssjef Evensen: Det er riktig, han hadde – jeg tror det var et memorandum, en note, og han sa at når han overhodet nevnte dette for den franske ambassadør, var det fordi Frankrike syntes tidligere å ha lagt vekt på dette spørsmål.

Guttorm Hansen: Hadde han den med, eller ble den skaffet til veie før dere gikk til ambassadøren?

Ekspedisjonssjef Evensen: Jeg har ikke skaffet ham den. Jeg tror han hadde den med seg. Han hadde en veske med dokumenter med seg.

[561] **Formannen:** Er det flere som har spørsmål om Crotale? – Hvis ikke, var det visst så at ordføreren også ville bringe opp oljen.

Tor Oftedal: Jeg vet ikke riktig. Tiden er jo nokså langt fremskreden, og det er i grunnen ikke noe stort moment i forbindelse med komiteens behandling av Crotale-saken. Men i pressen har der jo vært en del uro omkring oljen i EF-sammenheng. Jeg vet ikke om ekspedisjonssjef Evensen har noen opplysninger som kunne være egnet til å belyse den siden av saken?

Ekspedisjonssjef Evensen: Jeg kan bare si at oljen ble aldri tatt opp som et forhandlingskort i disse forhandlingene. Jeg fulgte her meget lojalt den instruks jeg hadde fått av utenrikskomite og Regjering.

Jeg kan nevne at naturligvis var kontinentalsokkelspørsmålet oppe, og jeg ble ved forskjellige anledninger spurt om hvordan norsk oljepolitikk var og ville være i fremtiden. Da presiserte jeg alltid at oljen ikke var et forhandlingselement, men at jeg gjerne kunne svare på spørsmål. Det finnes intet der heller, verken av tilsagn eller avtaler eller halve løfter overhodet. Det var alltid presisert at dette var ikke noe vi forhandlet om. Og det mener jeg også var det meget riktige standpunkt. Når det gjelder norsk oljepolitikk, så bør den være helt uavhengig.

Svenn Stray: Når det har vært ymtet om oljen, kunne det kanskje skyldes en misforståelse av at De, som De selv sa, hadde henvist til tidligere fransk-norske forbindelser og at Frankrike jo hadde fått en del utvinningstillatelser?

Ekspedisjonssjef Evensen: Nei, jeg tror det var et annet spørsmål som av og til førte i hvert fall Kommisjonen inn på oljeproblemet. Det var at vi spurte om å få en oppklaring av hva det lå i artikkel 14 i den svenske handelsavtalen, som har visse

spesialregler om olje. Første gang vi spurte om dette, var under de oppklarende drøftelser, og vi spurte da om de ikke kunne forklare oss hva som lå i denne artikkel 14, slik at vi kunne kom hjem og forklare vår regjering om det. Da fikk vi et møte med Kommissjonens representanter, og til min store overraskelse møtte de der med sin oljeekspert som heter Brondell, og som jeg kjenner fra før. – Jeg hadde vært der nede i forbindelse med den betenkningen [562] som jeg skrev, og jeg hadde da også lovet ham en gang å holde en forelesning. Men det er en annen sak. – Grunnen til at han var der, tror jeg var følgende: De var interessert i å vite hva fremtidig norsk oljepolitikk ville være, for da stod vi akkurat overfor den avveiningen. Jeg fortalte ham at etter min mening ville det fra nå av bli et ufravikelig krav i norsk oljepolitikk å ha statsdeltagelse, muligens med «joint venture» og «carried interest». Dette noterte de seg, og så spurte han meg om jeg kunne tenke meg å komme nedover en gang og gi en forelesning for Kommissjonens medlemmer om norsk oljepolitikk. Til det svarte jeg at det skal jeg med glede gjøre, men jeg må først bli ferdig med disse forhandlingene, for jeg vil ikke at det skal blandes sammen med disse forhandlingene – så lenge jeg er forhandlingsleder, vil jeg ikke gjøre det.

Jeg kan også nevne at når vi hadde internasjonale pressekonferanser om EF, syntes det som om i hvert fall den internasjonale presse var mer interessert i norsk oljepotensial enn i EF-forhandlingene våre. Det kom uvegerlig spørsmål som intet hadde med EF-forhandlingene å gjøre.

Svenn Stray: Jeg tenkte ikke på hvorfor Kommissjonen eller forhandlerne var interessert, men jeg tenkte på at det har vært visse antydninger i norsk presse om at det skulle være sagt at man fra norsk side kunne forespeile tildelinger i Brent-feltet hvis man var velvillig fra den andre siden. Jeg bare lurte på om sånne rykter eventuelt kunne være oppstått på grunn av at det var nevnt at man tidligere hadde hatt forbindelser.

Ekspedisjonssjef Evensen: Det er ikke tale om. Det var overhodet ikke snakk om det. Tvert imot.

Svenn Stray: Nei, jeg mente ikke det, men jeg tenkte at kanskje presserepresentanter kunne ha hatt forståelsen av det og trodd det.

Ekspedisjonssjef Evensen: Jeg kan ikke uttale meg noe om det. Det forbauset meg da norsk radio, ved Inger Inadomi, kom med en erklæring om at nå hadde EF tatt opp oljen. Det var helt uriktig. Det hadde ikke vært nevnt engang. Det var sånne helt løse rykter som kom, og som jeg ikke kan forklare.

[563] **Svenn Stray:** Det var bare sånne vanlige rykter som oppstår og sprer seg når man har en sånn atmosfære?

Ekspedisjonssjef Evensen: Formodentlig det. Jeg kan ikke forklare det på annet vis.

[564] **Formannen:** Hvis det ikke er flere som har spørsmål til ambassadør Evensen, vil jeg takke for de svar vi har fått, og den redegjørelse han har gitt, og vi fortsetter så som komite. Jeg takker Regjeringens medlemmer for frammøtet.

Her forlot statsråd Eika og ambassadør Evensen komiteen.

Formannen: Det er nå naturlig at vi snakker litt om framdriftsplanen og arbeidet i komiteen. I og med at statsministeren bebudet at det vil komme en samlet framstilling, blir det kanskje spørsmål om vi burde se på den på fredag etter at den er kommet hit. Vi bør i alle tilfelle ta stilling til om vi også skal be forsvarsministeren om å innkalle byråsjef Halsne, eller om vi skal si at det er tilstrekkelig med det vi har fått fra Forsvarsdepartementet i dag. Videre skulle jeg gjerne høre om saksordføreren kunne tenke seg hvordan det arbeidsmessig står med en framstilling og en tentativ framdriftsplan for arbeidet med saken. Det er først og fremst han som kan si noe om den siden.

Tor Oftedal: Jeg betrakter meg som et forholdsvis medgjørlig og lojalt menneske, og jeg hadde tenkt på en framdriftsplan som skulle gjøre det mulig å bringe denne sak igjennom innen den ramme som er satt for Stortingets arbeid, og få den avsluttet i løpet av neste uke. Jeg må innrømme at det er litt skuffende at Regjeringens redegjørelse først skal komme oss i hende fredag, over en uke etter at saken ble reist i Stortinget, og det ble besluttet at denne saken skulle gå her. Jeg hadde tenkt å bryte budet om helligholdelse av hviledagen i morgen og benytte Kristi Himmelfartsdag til å forsøke å føre i penn det første utkast til både en saksframstilling og en innstilling. Jeg hadde håpet at den skulle kunne distribueres til den utvidede utenrikskomites medlemmer i løpet av fredag. Når det gjelder tidspunktet, er den kompliserende faktor at vi skal ha FN-debatt på fredag, hvor en del av oss er nærmest programforpliktet til å delta. Jeg har videre antydnet overfor mitt eget parti og et par andre partier om det kunne være mulig å holde de nødvendige møter på lørdag etter at Lagtinget er ferdig – jeg håper at det ikke blir altfor langvarig – slik at vi kunne bruke mandag og tirsdag på å snekre sammen den endelige innstilling. Holder man et møte på lørdag, synes [565] jeg det måtte kunne være mulig for de forskjellige fraksjoner som måtte ønske det, å komme med sine uttalelser, slik at man allerede på mandag kunne begynne arbeidet med dette.

Jeg er klar over saksmengden på stortingskartene for både mandag og tirsdag, og kjenner ikke til hvor meget de enkelte medlemmer vil bli bundet av dette, men skal man få denne saken ferdig før pinse, noe jeg har forberedt meg til, må denne timeplanen holdes.

Så var det en annen ting jeg gjerne ville nevne for komiteen. Denne sak er verre enn et isfjell, det er praktisk talt ingen ting i denne sak som ligger over vannflaten i den forstand at man kan si at det er åpne opplysninger. Det eneste man kan si foreligger, er noen korte opplysninger gitt i åpent stortingsmøte, pluss en del som vi har fra radio, TV og pressen. Det er umulig å gi en saksframstilling og skrive

en innstilling uten at jeg kan gjøre bruk av opplysninger i de graderte dokumenter som her foreligger. Jeg hadde tenkt å skrive dette uten hensyn til graderinger, og så får komiteen eller andre høyere makter senere avgjøre om det er ting som må graderes, og det får også bli komiteens sak å vurdere. Hvis det blir altfor mye som må graderes, om man skal ha en hemmelig tilleggsinnstilling, eventuelt til behandling i et hemmelig møte, får komiteen vurdere, men det er umulig for meg å lage noe som helst uten at jeg kan gjøre fritt bruk av det materiale som jeg har for hånden.

Formannen: Kanskje jeg får føye til litt. Jeg tror det er riktig at framstillingen nå lages med utgangspunkt i det materiale vi har, uansett gradering. Det er vel ikke så mange ting av mer militær og sikkerhetsmessig art som kommer inn i bildet – om noen – for de opplysninger vi har søkt, ligger i grunnen i en annen gate. Men det er klart at en hel del av det som det skulle være naturlig å ta med i denne framstilling, vil måtte hentes fra dokumenter som i dag er graderte. I et brev som vi har fått i dag – jeg fikk det nettopp nå av statsministeren, jeg så det første gang i dette øyeblikk – står det følgende i siste avsnitt:

«Jeg må for ordens skyld henlede oppmerksomheten på at det i det materialet som er tilstillet komiteen er en rekke graderte dokumenter. Hvis spørsmålet om gjengivelse av innholdet av disse under behandling i Stortinget for åpne dører skulle bli aktuelt, vil nedgradering av dokumentene først måtte finne sted. I så fall må spørsmålet om nedgradering tas opp med de berørte departementer.»

Den tekniske framgangsmåte vil da måtte være at vi klarer det på en måte med de berørte departementer dersom man finner at saken bør tas for åpne dører.

[566] **Bernt Ingvaldsen:** Det foreligger en hel del dokumenter som man i innstillingen vil benytte opplysninger fra. Det er kanskje vanskelig å unngå at dokumentene skulle følge med som utrykte bilag, for hvis man begynte å referere ting i disse dokumentene, blir det straks atskillig mer komplisert. Jeg hadde lyst til å høre hvordan man hadde tenkt seg dette. Hvis det skulle være slik at man så å si benyttet hele denne dokumentmassen under debatten, og så trakk ut det som man måtte finne var egnet og relevant, må det nærmest være hemmelig behandling i Stortinget, og så fikk man offentliggjøre referatene som vanlig etter konferanse med de berørte departementer.

Gunnar Garbo: Jeg er enig med formannen her. Når det gjelder den faktiske framdriftsplan, er så vidt jeg har sett, det alt vesentlige av dokumentene ikke graderte. Så vidt jeg kan tenke meg, kan man vel gi en saksframstilling uten at man behøver å røre ved spørsmål som angår militære spesifikasjoner eller andre ting av sikkerhetspolitisk art som det måtte være nødvendig å holde hemmelig, så jeg tror ikke dette i virkeligheten vil by på praktiske problemer. Vi bør vel antagelig før vi avslutter denne saken, også ta stilling til om vi skal offentliggjøre

komiteforhandlingene samtidig som saken legges fram. Det er vel et spørsmål som vi bør ta stilling til før vi avgir innstillingen.

Formannen: Jeg tror man også må ta opp spørsmålet om å frigi forhandlingene fra komiteen begynte med dette i mars. Jeg synes det er mye som taler for det.

Tor Oftedal: Jeg har i grunnen tenkt i de samme tankebaner som hr. Garbo her kom inn på. Det kan vel muligens by på visse tekniske problemer i og med at det vel i de mange Crotale-debatter vi har hatt, er involvert en rekke forhold som det kanskje kan være grunn til å gradere videre. Når det gjelder det militære, vil jeg si at jeg kan ikke se at det foreligger noe av militær gradering som det er nødvendig å trekke inn her, unntatt en liten reservasjon, og det gjelder bestillingsfullmakten. Hvorvidt det blir nødvendig å henvise til den, vet jeg ikke, men det kan komiteen få beskjed om tidlig nok. Men jeg kunne tenke meg en annen løsning, jeg vet ikke om hr. Garbo kunne anse den tilfredsstillende. Jeg startet mitt forrige innlegg med å gi meg selv en vandelsattest, men jeg tror ikke jeg er noen engel. Jeg kommer selvfølgelig til å følge et bevisst mønster og hente opplysninger – bevisst eller [567] ubevisst – som passer inn i min framstilling. Det er ikke dermed sagt at det blir den fulle objektive sannhet som kommer fram. Men jeg tror man kunne løse disse problemene ved at de forskjellige fraksjoner kommer med sine uttalelser, og gjør det på samme måte, at de tar ut de opplysninger som de anser relevante, slik at stortingsdebatten kan holdes innenfor rammen av det som her kommer fram. Eller om man går til den mer tungvinte metode og går gjennom alt og framlegger likt og ulikt av underbilag og referater fra den utvidede. Jeg nevner dette bare som en mulighet.

Paul Thyness: Jeg vil bare få lov å si at jeg synes det ville være ytterst uheldig om noe av innstillingen eller forhandlingene i Stortinget ikke skulle være åpne. Begge deler bør være fullt åpne. Jeg kan heller ikke forstå at det skal by på noen særlig store vanskeligheter å fabrikere innstillingens tekniske del uten å komme i konflikt med sikkerhetsinstruksen. Flesteparten av de dokumenter vi har i denne sak, er stemplet konfidensielt, men det er sikkert åpenbart for samtlige at de ikke vil ha noen betydning for saksframstillingen. Innstillingen vil være et eget dokument, og hva den skal inneholde av opplysninger fra graderte dokumenter spiller ingen rolle for det som skal stå i saksframstillingen.

Når det gjelder det siste spørsmål som hr. Garbo reiste, synes jeg det er unødvendig at komiteen skal pålegges at man eventuelt legger frem åpent referatene fra komiteens møter. Vi arbeider som fagkomite, og jeg har aldri hørt at en fagkomites forhandlinger legges frem offentlig. Det er bare det spesielle tekniske forhold at det er mulig når det gjelder denne komite. Men jeg kan ikke se at det innebærer at det også skal være ønskelig, så jeg må si at jeg er tilbøyelig til å motsette meg det, hvis det ikke kan komme frem overbevisende grunner for hvorfor man skal offentliggjøre komiteforhandlingene.

Gunnar Garbo: De første møter i den utvidede da denne sak ble tatt opp, er jo en ganske viktig del av sakens historie. Det synes å være ting som taler for at de bør kunne offentliggjøres, men jeg mente det som et spørsmål som komiteen måtte ta stilling til, jeg har for mitt vedkommende på dette tidspunkt ikke tatt avgjort stilling til det. Men det er en sak vi bør drøfte før vi avgir innstillingen.

Når det gjelder det som hr. Oftedal sa, vil jeg absolutt være meget betenkt over at vi eventuelt skulle få en debatt i Stortinget hvor man gjør bruk av henvisning til dokumenter og opplysninger som ikke er åpne for de øvrige representanter. Det ville være en meget ubehagelig situasjon, og det må vi gjøre [568] vårt ytterste for å unngå at man fra en eller annen side henviser til ting som ikke er åpent tilgjengelige for de andre representanter. Vi bør få klarert definitivt med Regjeringen hva som er absolutt gradert, og hva som er åpent. Vi bør ta sikte på å gi en så utførlig framstilling av hele saksforløpet at vi så vidt mulig har dekning for alt som kan bli gjenstand for strid i denne saksframstilling. Der får vi hjelpe hverandre så godt vi kan.

Per Borten: Komiteen har vel ikke tatt noe standpunkt til hvorvidt det bør være offentliggjørelse av komiteforhandlingene. – Det var til hr. Thyness. Men det er eksempler på at man har offentliggjort komiteforhandlingene, slik at man blir gjort kjent med det hele. Det har vært gjort ved et par anledninger, husker jeg, at det har vært offentliggjort materiale fra diskusjoner i denne komite.

Paul Thyness: Jeg er klar over det, men jeg synes ikke det er noen grunn til å gjøre det nu.

Bernt Ingvaldsen: Når det gjelder komiteens forhandlinger, forstod jeg det slik at vi var enig om at forhandlingene skulle være hemmelige, at man altså skulle kunne uttale seg fritt og spørre om alt mulig her. Jeg forstår ikke at det kan være mulig å fremlegge alt fra forhandlingene i denne komite. Jeg kan heller ikke se at det skal være noe behov for det. Men det var et annet moment jeg ville peke på. Man må se i øynene at man kan risikere spørsmål fra representanter som ikke har vært med under behandlingen her i komiteen, og som går inn på graderte opplysninger.

Knut Frydenlund: Det gjelder det som formannen nevnte, om å innkalle byråsjef Halsne fra Forsvarsdepartementet. Personlig har ikke jeg noen tro på at det vil føre noe særlig videre. Vi kjenner saksforholdet. Hr. Halsne har fått en instruks om å reise til Paris for å legge fram denne saken. Han har gjort det, og han har vendt tilbake til Oslo. Han har ikke satt noe på papiret, hvorfor skulle han være noe unntak? Hvis vi kaller inn ham, vil han gi den framstilling at han oppsøkte myndighetene og sa det og det. Jeg tror ikke det har noen hensikt å innkalle ham.

Karl J. Brommeland: Jeg har lyst til å si at jeg tror vi har vært heldige med valg av ordfører Tor Oftedal, han har et godt grep på tingene. Etter [569] min mening måtte vel resultatene av disse hearings gjøre det nokså enkelt å forme en innstilling og avklare de fleste spørsmål som har vært reist her. Jeg har lyst til å høre om han har en konklusjon?

Gunnar Garbo: Jeg må for ordens skyld komme tilbake til det spørsmål hr. Ingvaldsen reiste nå. I vårt første møte om denne saken var vi etter min erindring enige om at komiteen skulle betrakte forhandlingene her som hemmelige forhandlinger nøyaktig som de øvrige forhandlinger vi har i den utvidede. I vårt forrige møte oppfattet jeg det slik at det var alminnelig enighet om at vi i denne saken stod i en annen stilling enn når den utvidede virker som kontaktorgan overfor Regjeringen, altså at vi i denne sak skulle betrakte oss som en vanlig fagkomite i Stortinget, med den fortrolighet som alle stortingskomiteer er pålagt, og selvfølgelig med den spesielle fortrolighet vi er pålagt når vi behandler hemmelige dokumenter, men at vi refererer til våre grupper som vi kan fra stortingsmøter for øvrig. Jeg vil gjerne spørre om det er riktig oppfattet?

Formannen: Ja, det er riktig oppfattet.

[570] **Gunnar Alf Larsen:** Jeg er helt enig i akkurat det siste som hr. Garbo sa. Vi har oppfattet oss som vanlig komite. I det ligger det også at man ikke skal ha stenografiske referat av debatten som her foregår. Det er ikke vanlig i noen komite. Det er dessuten ikke nødvendig. Men det som jeg synes er nødvendig, og som jeg derfor synes at formannen og saksordføreren hurtigst skal utvirke, er at statsministeren allerede nå på grunnlag av den siste setning som ble referert, får beskjed om å sette i gang arbeidet med å gå gjennom hva som kan offentliggjøres. Det bør være veien å gå. Det er veldig mye, og dette kan settes i gang med en gang, slik at vi ikke sitter med en svær innstilling, som vi så skal sende over og spørre om vi kan få lov til å offentliggjøre. Med en gang må statsministeren få beskjed om at de saksdokumenter som er lagt fram, bør gjennomgås, og det bør tas forbehold om at det og det ikke kan offentliggjøres. Det synes jeg må være hensiktsmessig i arbeidet.

Får jeg ellers si at jeg er enig i den framdrift som hr. Oftedal har lagt til grunn. Det at statsministeren nå kommer og sier at han vil gi en samlet framstilling, synes jeg ikke skal forhindre oss i å arbeide etter den plan vi har arbeidet etter. Men også her bør statsministeren ha gjort klart om dette skal være noe som kan offentliggjøres eller ikke. Det var den siden.

Så bare et lite spørsmål. At statsministeren nå kommer og sier at han vil legge fram en samlet framstilling, betyr det at det skal være i stedet for det materialet vi går og venter på, eller kommer det som tillegg?

Formannen: Jeg oppfatter det som et tillegg, og at han vil komme med en samlet framstilling fordi det er levert en mengde forskjellige dokumenter, og fordi

Regjeringen også synes de hadde behov for å gi en full framstilling av saken slik den forelå for dem. Jeg spurte ikke mer i detalj. Det skjedde her oppe ved bordenden.

Gunnar Alf Larsen: I den forbindelse synes jeg det er uhyre viktig å få gitt beskjed til statsministeren om at han nå ikke stabler en svær affære på bena som ikke skal være tilgjengelig, eller som vi kanskje senere hen må gå tilbake med og spørre: Er dette offisielt eller er det ikke? Det bør statsministeren sørge for å gå gjennom med en gang.

Johan Østby: Når det gjelder det som komiteen snakket om for litt siden, nemlig forutsetningene for denne komites arbeid, må jeg erklære meg uenig i det [571] som ble fremholdt av et par talere her nå. I det første møtet da vi drøftet dette, viste jeg til den redegjørelse som stortingspresidenten gav i Stortinget, og som han gjentok her i møtet, og som kort går ut på at reglementet ikke var til hinder for at denne komite også la fram en innstilling. Jeg konstaterer da at i dette ligger det ikke noe unntak fra reglementet som gjelder for denne komite. Det er ikke fattet noe vedtak, verken i Stortinget eller i komiteen, om å fravike reglementet. Når det gjelder reglementet, går det på taushetsplikt, og det var ingen som protesterte mot dette. Det ble ikke berørt i Stortinget. Jeg går ut fra at enhver som vil tolke reglementet her i huset, må komme til denne konklusjon.

Det er ikke til hinder for at forhandlingene her kan offentliggjøres. Det krever den vanlige prosedyre med en beslutning om å offentliggjøre forhandlingene. Men dette vil ikke jeg ha noen forbindtlig mening om i dag. Jeg tror nok jeg vil stå fritt foreløpig med hensyn til hvorvidt disse forhandlingene skal offentliggjøres eller ikke.

Ellers er det min mening at i det materiale som vi nå har fått framlagt her gjennom notater og intervjuer av embetsmenn, praktisk talt ikke foreligger noen ting som trenger være hemmelig. Det kan finnes visse finesser, f.eks. når det gjelder de forhandlinger vedrørende Crotale som ikke er sluttført, som pålegger visse hensyn. Det kan være mulig at det finnes noen rent militære finesser, men bortsett fra det finnes her ingenting som ikke tåler dagens lys. Jeg mener at mest mulig bør være offentlig tilgjengelig. Det vil kreve den prosess at Regjeringen nedgraderer dokumentene.

Formannen: Det bør vel også være greit at om saksordføreren har bruk for å referere til tidligere opplysninger som er gitt i møte i den utvidede om Crotale, må det kunne gå inn i det materiale han der ønsker. Referatene må kunne brukes også fra tidligere møter. Men det blir selvfølgelig der samme spørsmål om nedgradering.

Asbjørn Haugstvedt: Det var bare et praktisk spørsmål til hr. Oftedals innlegg. Jeg må si at jeg stiller meg noe tvilende til at det går an å få til noe gruppemøte lørdag. Kanskje man oppnår det hr. Oftedal regner med, ved å ha disse gruppemøtene tidlig mandag morgen. Vil ikke hr. Oftedal nå fram med sin

intensjon, innstillingen fullført tirsdag kveld, om vi først drøfter saken mandag formiddag i gruppene?

Gunnar Garbo: Jeg bad om ordet bare for å spørre hva materiale vi nå kan vente oss i dag. Vi [572] fikk i går kveld dette notatet fra statsministeren med tre forskjellige grupperinger av notater. Det var Forsvarsdepartementets notat med 9 vedlegg, så var det 22 dokumenter fra UD, og så var det brevet fra Hurlen med diverse vedlegg. Så vidt jeg kan se, har ikke jeg fått alle de vedleggene. Jeg vil bare vite hva vi får i dag.

Formannen: I det brev jeg har fått fra statsministeren, står det:

««CROTALE-SAKEN»»

Med brev av i går til komiteen oversendte jeg

- 1) Notat av 27. mai 1973 med vedlegg fra Forsvarsdepartementet.
  - 2) 22 dokumenter fra Utenriksdepartementet og
  - 3) brev av 28. mai 1973 med diverse vedlegg fra administrerende direktør Bjarne Hurlen.
- Videre oversendes nå:
- 4) a) Notat av 21. september 1970 med vedlegg fra byråsjef Sveen, Handelsdepartementet, om Forsvarsdepartementets rådgivende utvalg for bytteavtaler.
  - b) Notat av 12. januar 1973 med vedlegg fra ekspedisjonssjef Bue Brun, Utenriksdepartementet til statsråd Hallvard Eika,
  - c) notat av samme dato med vedlegg fra generalmajor Hamre, Forsvarsdepartementet til statsråd Eika,
- 5) Notat av 29. mars 1973 fra statsministeren om
  - I: Anskaffelse av luftvernssystem til flyplasser og
  - II: Anskaffelse av luftvernssystemet «Crotale» og forholdet til markedsforhandlingene (notatet ble omdelt i møte samme dag i den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite, men inndratt ved møtets slutt).
- 6) Kopi av notat av 25. mai 1973 fra ambassadør Jens Evensen.
- 7) Kopi av notat av 30. mai 1973 fra statsråd Eika om «Crotale»-konferansen på handelsministerens kontor 7. mars 1973.
- 8) Kopi av notat av 30. mai 1973 fra statsråd Hallvard Eika om «Crotale»-instruks til ekspedisjonssjef Bue Brun.

Som det vil fremgå er noen av de oversendte dokumenter i flere eksemplarer, idet de inngår i saksomslagene fra såvel Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet som Handelsdepartementet. Jeg har funnet det riktig at slike identiske notater m.v. blir oversendt, fordi det på flere er gjort påtegninger i de respektive departementer på det tidspunkt da de ble skrevet eller mottatt.

Det bemerkes under henvisning til brev av i går at Utenriksdepartementet først i morgen venter å motta arkivmaterialet fra

[573] ambassaden i Paris. Dette vil da bli kontrollert og oversendt komiteen, såfremt det inneholder opplysninger som komiteen ikke allerede er kjent med fra andre dokumenter.»

Det er det statsministeren har skrevet i tillegg til det som jeg refererte tidligere.

Knut Frydenlund: Det var bare et teknisk spørsmål. Hvis det skal tas kontakt med statsministeren om den gradering som hr. Gunnar Alf Larsen snakket om, vil det være veldig greitt samtidig å forsøke å utvirke at det materiale vi skal få fredag, kommer i relativt rimelig tid. Førrige gang skulle vi få materialet kl. 12, og det kom kl. 21. Så det ville være greitt å si at vi gjerne vil ha det slik at vi kan studere det fredag.

Tor Oftedal: Det gjelder fremdriftsplanen. Så vidt jeg skjønner, er det enighet i komiteen om at man skal forsøke å nå fram til en innstilling tirsdag ettermiddag. Hvis alle grupper er innstilt på dette, er det meg revnende likegyldig når det holdes gruppemøte i de enkelte partier. I motsetning til hr. Haugstvedt er jeg ikke gruppefører og har ingen mulighet til å påvirke når det gjelder gruppemøte. Nå er det også blitt så sørgelig smått stell med arbeiderpartirepresentanter til stede her at jeg har ingen å rådføre meg med om det er mulig å holde møte på lørdag. Når jeg går inn for å holde dette møtet på lørdag, er det bl.a. med henblikk på å bruke søndagen til å slutføre det hele. Hvis hr. Haugstvedt ser en bedre mulighet ved å holde møtet mandag morgen og likevel får levert det som kommer fra det hold, i tide, er det akkurat det samme for meg. Men jeg oppfatter det som er sagt, eller ikke sagt, her i dag, som at en er innstilt på at vi skal kjøre dette fram til avslutning på tirsdag.

Formannen: Kan vi da også gå ut fra at vi har et papir fra saksordføreren en gang i løpet av fredag ettermiddag?

Tor Oftedal: Hvis det ikke oppstår helt uforutsette komplikasjoner, tar jeg sikte på det. Men det kan skje så mye rart, så jeg vil nødvendigvis skal stå i det stenografiske referat at jeg har gitt et absolutt og uforbeholdent løfte i så måte. Men alt det jeg foretar meg når jeg går fra dette møtet, vil ta sikte på det.

Formannen: Skal vi videre regne med at vi ikke behøver noe møte før det materiale foreligger? [574] Med andre ord, at vi tar imot det som kommer fra Regjeringen uten at vi går nærmere inn på det, at vi avstår fra å innkalle byråsjef Halsne, men da med det forbehold at skulle det være spesielle ting i de dokumenter som kommer, som saksordføreren eller andre mener vi bør ta opp, må vi kunne varsle et møte relativt sent på fredag.

Ellers er det vel spørsmål om vi bør ha et møte på lørdag i alle fall. Det tar vi etter at Lagtinget er ferdig.

Bernt Ingvaldsen: Jeg må få lov til å komme tilbake til dette med offentlig eller hemmelig behandling. Hvis nå alle disse dokumentene skulle gjennomgå og noe skulle strykes, så må det sendes ut på nytt som arbeidsdokument. Jeg kan ikke se at det er overkommelig. Den eneste mulighet ville være om man kunne ha hemmelig stortingsbehandling og så offentliggjøre med en gang det som angår saken. Men det er lite tilfredsstillende – det er jeg enig i – med den kolossale dokumenthaugen.

Gunnar Alf Larsen: Vi kan ikke ved at Regjeringen nå finner å ville sende over alt mulig, for ikke å si likt og ulikt, tvinges til å holde hemmelig møte og holde denne saken hemmelig mens alle andre skal snakke om den offentlig. Det må være Regjeringens plikt nå å rydde opp i dette og si fra hva som kan offentliggjøres.

Paul Thyness: Det er jo ikke så fryktelig vanskelig dette. Vi har da mange ganger i denne komite i den tid jeg har hatt den ære å sitte her, hatt vanskelige saker som har hvilt delvis på hemmelige dokumenter. Da har man laget innstillingen på en slik måte at den del av opplysningene ikke kommer åpent frem. Og så er man ferdig med det.

Bernt Ingvaldsen: Jeg kan være enig i det hvis man greier å holde det. Men hvis nå en statsråd kommer i en vanskelig situasjon og vil uttale seg, må han også ha anledning til å referere til de opplysninger som er gitt her, som han kanskje kan mene er misforstått. Og man er i en meget vanskelig situasjon hvis man skal avbryte og si at dette kan han ikke gjøre. Det er en praktisk vanskelighet her som skyldes at vi har en så kolossal mengde dokumenter, hvorav sikkert en masse er ufarlige og kanskje også overflødige.

[575] **Knut Frydenlund:** Jeg tror det er mer en teoretisk enn en praktisk vanskelighet. Akkurat det som er graderingsnødvendig, tror jeg ikke vi har behov for for vurdering av saken.

Paul Thyness: Alt det som angår forhandlingene i Paris mellom Forsvarsdepartementet og Thomson/CSF, er fullstendig irrelevant for denne saken.

Så kan jeg tenke meg det er mulig man kan få behov for å referere til det som står i de utrykte bilag til forsvarsbudsjettet angående bestillingsfullmaktene. Men det er i så fall en bagatell. Jeg tror det er en teoretisk vanskelighet.

Sekretær Sven Knudsen: Jeg har et spørsmål til komiteen. Ønskes alt oversendt som vi har fått – f.eks. vedlegg 1 til forsvarsnotatet? Det er notater som går på 1971 og 1972 til dels. Eller kan vi si det slik at de av komiteens medlemmer som ønsker samtlige vedlegg, kan henvende seg til saksordføreren eller til meg, for det vil teknisk måtte bli forferdelig vanskelig og tungt å sende alt dette ut. Vi har satt en strek høsten 1972. Det som ligger før den tid, har vi ikke sendt ut. Men de som ønsker det, kan selvfølgelig få det.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte onsdag den 30. mai 1973 kl. 15.30.

Formannen: Skal vi da si at de som ønsker samtlige dokumenter, går enten til sekretæren eller saksordføreren.

Hvis det ikke er flere bemerkninger, er møtet hevet.

Møtet hevet kl. 16.50.